

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/216503,Maciej-Kwasniewski-Mariusz-Zaruski-czlowiek-ktory-prowadzil-pierwsza-wojne-niepo.html>
28.02.2026, 06:23

Maciej Kwaśniewski: Mariusz Zaruski, człowiek, który prowadził „pierwszą wojnę” niepodległej Polski

Mariusz Zaruski, jedna z najbarwniejszych postaci pierwszych dekad XX w. i II Rzeczypospolitej. Jego zasługi dla Polski trudno przecenić. Zmarł 8 kwietnia 1941 w sowieckim więzieniu. IPN wydał o nim książeczkę w serii Bohaterowie Niepodległej.

[Niepodległość Polskie wojsko](#)

08.04

Rocznik 1867. Był więc znacznie starszy niż większość niepodległościowego pokolenia. Przyszedł na świat na najbardziej odległych rubieżach Rzeczypospolitej w Dumanowie, skąd blisko do Chocimia i Okopów Świętej Trójcy. Młodość spędził na studiowaniu malarstwa i egzotycznych podróżach po wszystkich oceanach świata (okrętował się na statkach jako marynarz).

Działalność niepodległościowa i życie w Tatrach

Pierwszą działalność konspiracyjną i niepodległościową podjął jako gimnazjalista słynnej szkoły w Krzemieńcu Podolskim przed 1885 r. W 1894 r. został zesłany do Archangielska, gdzie skończył szkołę morską i poznał wielu działaczy PPS.

Na początku wieku XX wrócił z zesłania, ukończył Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie (był uczniem Józefa Mehoffera i Leona Wyczółkowskiego) i za sprawą poznanego na zesłaniu Andrzeja Struga, osiedlił się w Zakopanem.

Był jednym z herosów Tatr, zdobywcą, organizatorem, tytanem pracy organicznej. To on założył Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe i prowadził jego najważniejsze i najbardziej dramatyczne wyprawy ratunkowe, które przeszły do historii i stały się wzorem poświęcenia. Zdobył jako pierwszy kilkanaście tatrzańskich szczytów, w tym wiele zimą. Był prekursorem skialpinizmu.

Do czasów Zaruskiego Tatry były zimą puste. Do legendy przeszły jego pionierskie zjazdy z Koziego Wierchu i Kościelca na - jakże niedoskonałych jeszcze wtedy - nartach. Porządkował wszystko: od przepisów poruszania się w górach po wyporność łodzi pływających po Morskim Oku. Był organizatorem pierwszych kursów narciarskich, autorem pierwszego podręcznika narciarskiego. Ani wcześniej ani później Tatry nie miały takiego gospodarza.

Zaruski traktował Tatry i tatrzańskie wyczyny jako sposób na kształtowanie ducha narodowego po młodopolskim marazmie. W wysiłku górskim upatrywał możliwość kształtowania woli potrzebnej do walki o wolną Polskę.

Zakopane – matecznik konspiracji i czynu zbrojnego

Przed 1914 rokiem Zakopane było jednym z ważniejszych ośrodków myśli niepodległościowej. Zarówno przed 1908, rokiem powołania przez Józefa Piłsudskiego i Kazimierza Sosnkowskiego Związku Walki Czynnej, jak i później krzyżowało się tu wiele szlaków konspiracyjnych. Ukrywali się w Zakopanem działacze bojówek PPS uciekający z zaboru rosyjskiego. Odbływały się tu tajne

narady. Zabór austriacki i Galicja dawały większą swobodę wszelkim działaniom, a kamuflaż kurortu pozwalał swobodnie spotykać się ludziom przyjeżdżającym z ziem polskich trzech zaborów.

To właśnie w Zakopanem 25 sierpnia 1912 roku odbył się zjazd tzw. irredentystów, czyli zwolenników zbrojnego upomnienia się o niepodległość Polski. Tu powołano Polski Skarb Wojskowy, którego inicjatorem był Józef Piłsudski, a szefem został Bolesław Limanowski. Organizacja ta miała finansować powstające powszechnie na terenie Galicji i w wielu krajach Europy oddziały paramilitarne, głównie Związku Strzeleckiego.

[Czytaj artykuł Macieja Kwaśniewskiego *Mariusz Zaruski, człowiek, który prowadził „pierwszą wojnę” niepodległej Polski* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Polecamy:

- [Teodor Gąsiorowski: Mariusz Zaruski. Marynarz i taternik z Podola](#)
- [Biograficzna wystawa elementarna „Mariusz Zaruski”](#)
- [Broszura: Bohaterowie Niepodległej – Mariusz Zaruski](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Niepodległość, Polskie wojsko

Artykuł

Mariusz Zaruski

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

**BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE**